

VÄRDEBESKRIVNING

Område av riksintresse för naturvård i Västerbottens län

Datum: 2023-05-02

Områdesnummer: NRO 24 011

Områdesnamn: Marsfjället-Kittelfjäll

Kommun: Vilhelmina

Kartblad: 23F

Area: 90 803 ha

Naturgeografisk region: Förfjällsregion (33h), Lapplands högfjällsregion (36a).

Kust/havsregion: Ej aktuellt.

Regionindelning för sjöar och vattendrag: Ej aktuellt

Agrara kulturlandskapsregioner: Ej aktuellt.

Landskapsform: Förfjällsområde, fjällområde.

Riksvärde: Fjällandskap, Geovetenskap (genombrottsdal, Slukåsar, glacifluvial kanjon, glacifluviala rännor, kuperade glacifluviala ackumulationsformer, ändmorän, glaciärnischer, moränraviner) Vattendrag, Myr- och Urskogslandskap, Flora, Fauna,

Värdebeskrivning: Marsfjället med omgivningar är ett opåverkat fjällandskap med magnifika fjällmassiv, och vidsträckta områden med urskogar och myrar. Marsfjällen har en mycket rik och varierad flora och fauna med inslag av sällsynta arter.

Marsfjället innehåller en stor mångfald av fjällens terrängformer. Vojmåns genombrottsdal mellan Borka- och Kittelfjällen är en av landets främsta och de djupt nedskurna ravinerna vid Kittelfjäll har få motsvarigheter i landet. Vid Fieteres finns välutbildade slukåsar och vid Graipesvare förekommer framträdande ändmoräner. På västra Marsfjället finns en glacifluvial kanjon, mellan Marsfjällen och Vallegietie förekommer glacifluviala rännor (delvis israndmoräner) och på östra Marsfjällen finns flera kuperade glacifluviala ackumulationsformer. söder om Risfjället finns också en hel rad med välutvecklade glaciärnischer.

Huvudkriterier:

A Särskilt framstående fjällandskap

B Väsentligen opåverkat fjällandskap

D Fjällområde med mycket rik flora och fauna

Förutsättningar för bevarande: En förutsättning för bevarande av riksvärdena är att karaktären av oexploaterat fjällområde bevaras. Naturvärdena påverkas negativt av bland annat bebyggelse, vägar, gruvor, vattenreglering och vattenbortledning. Våtmarkernas värden skulle påverkas negativt av dränering, vattenreglering, dämning och torvtäkt. Avverkning av sumpskogar, skogar på fastmarksholmar och i kantzoner skulle skada de skogliga naturvärdena. Mycket svårhanterliga är de skador som skulle kunna uppstå till följd av klimatförändringar. Området har ett starkt skydd inom ramarna för Marsfjällets naturreservat.

Områdets höga geovetenskapliga värden kan påverkas negativt av gruv- och täktverksamhet, vägdragning och mer storskaliga schakt- och anläggningsarbeten.

Säkerställande: I stort sett hela området är skyddat inom ramarna för Marsfjällets naturreservat. Marsfjället är också skyddat som Natura 2000-område utifrån både habitatdirektivet och fågeldirektivet.

Områdets huvuddrag: Marsfjället - Kittelfjäll ligger i den sydöstra delen av fjällkedjan i Västerbottens län. Riksintresset omfattar det väl sammanhållna Marsfjällsmassivet. I norr ingår anslutande delar av Vojmåns dalgång och ett särpräglat ravinsystem intill Kittelfjäll. I öster ingår områden med lågfjäll samt vidsträckta myr- och urskogsområden. Den högsta toppen ligger 1590 meter över havet.

Vojmåns genombrottsdal mellan Borka- och Kittelfjällen är en av landets främsta. Vid Kittelfjäll har ett tjockt täcke av finkornig morän möjliggjort uppkomsten av ovanligt stora och djupa raviner. Både fossila (helt vegetationstäckta) och mer nybildade raviner finns i området. Ravinernas mäktighet bedöms ha få motsvarigheter i fjällområdet. Det är ovanligt med sådana mäktiga moränavlagringar i högre fjällterräng som uppkommit som en följd av kraftig glacial erosion.

Fjällområdet präglas av en rad välutvecklade glaciärnischer med branta bergväggar. Inom de lägre belägna fjällplatåerna, främst öster om högfjällsryggen, förekommer omfattande spår av isälvarnas aktivitet i form av rännor och anhopningar av grus. På västra Marsfjället finns en djupt nedskuren glacifluvial kanjon och österut övergår fjället i en hög platå. Mellan Marsfjällen och Vallegietie förekommer glacifluviala rännor (delvis israndmoräner) och på östra Marsfjällen finns flera kuperade glacifluviala ackumulationsformer.

Vid Fieteres finns välutbildade slukåsar och vid Graipesvare förekommer framträdande ändmoräner.

Granskog når in i dalgångarna norr och söder om fjällmassivet. Granskogen är ofta urskogsartad och utmärks av rikliga mängder med flera hundra år gamla träd och rikligt med död ved i olika stadier av nedbrytning. På högre höjd tar fjällbjörkskogen över. Hedbjörkskogar är vanligast men stora ängsskogsområden

finns utbredda i fjällslutningarna. Myrar är vanliga i björkskogen och i områdets östra delar. Myrar och urskogar bildar i östra delen milsvida vildmarkslandskap.

Kalfjället domineras av hedvegetation där friska rishedar och gräshedar är vanligast. Ängsvegetation och våta rishedar är också väl företrädda. Fjälltopparnas karga blockmarker saknar sammanhängande kärlväxtvegetation.

I områdets flora utmärker sig främst isstarr, rödnörel, skrednarv, isdraba, lappögontröst och lappgentiana som här växer på gränsen till sina huvudutbredningsområden. Serpentinraserna av t.ex. fjällarv, fjällnejlika och ängssyra utgör också intressanta inslag i floran.

Fjällräv, fjälluggla och järv förekommer tidvis på kalfjället. Lodjur föryngras årligen i området. Skogs- och myrmosaikerna utgör en god potentiell biotop för vadare och andfåglar. Bäver finns i Girisån som också hyser ett gott bestånd av storväxt öring.

Graipesvare-Murfjället är ett botaniskt mycket intressant område. Här finns kalkhaltig serpentin som gett upphov till en artrik, krävande vegetation. Flera exklusiva växtarter, t.ex. rödnörel, isdraba, skrednarv och isstarr växer här.

Tjäpsjukke- Svartbäcken är lek område för röding som vandrar upp från Kultsjön.

I Stökens sluttningar växer en väl sluten, högväxt, urskogsartad granskog i de nedre delarna. Den utgör ett av få urskogsobjekt inom högfjällsregionen.

Marsliden är en brant sluttning upp mot Marsfjället med sydbergskaraktär. Här finns extremt frodig och välutvecklad ängsskog med sydliga lundväxter, bl.a. liljekonvalj.

Kring **Saksensiön** växer gammal grannaturskog med lågor och torrakor.

Vojmån är ett oreglerat källflöde till Ångermanälven. Dalgången mellan Kittelfjället och Borkafjället är en av vårt lands bäst utbildade genombrottsdalar. Dalgången genom fjällens huvudkedja är mycket dramatisk med Borkafjällets topp 1310 m ö h som höjer sig ca 800 m över Borkasjöns yta. Under fjällets stup finns talusbranter. Vojmån rinner genom Borkasjön och fortsätter österut förbi Kittelfjäll. Vojmån omges på sina ställen av frodig högörtvegetation med bl.a. nordisk stormhatt och torta. Söder om Vojmån vid byn Kittelfjäll finns kullar, innehållande mineralet serpentin, med en mycket speciell flora av gles och låg serpentintallskog. Vid Bergsjön meandrar ån svagt genom ett delta. Deltats vegetation utgörs till stor del av starrmyrar där det tidigare har bedrivits slätter. Deltat är en god fågelokal och bl.a. svärta, sjöorre, storlom, smalnäbbad simsnäppa, trana och häger har observerats. I söder ligger Flatmyran som är ett flackt, mångformigt, representativt och orört myrkomplex med ornitologiska värden. Arter som småspov, gluttsnäppa, rödbena, brushane, smålom och trana har observerats i området.

Urskogsområdet öster om Marsfjället sträcker sig ca 30 km österut mot Vojmsjön. Det utgörs av ett relativt flackt högland med svagt välvda platåvidder i väster och mjukt formade bergryggar och dalgångar i öster. Områdets högre liggande västra del innehåller en småskalig mosaik av myrmarker och björkklädda moränbackar. Barrskog finns här i utkanterna mot norr och söder. I den östra delen dominerar vidsträckta granskogar som längst i öster avslutas i Styggrubba – ett blockrikt och svårframkomligt område. Gran är det helt dominerande trädslaget. Granskogarnas slutenhet och höjd ökar mot öster. Relativt välslutna och högvuxna skogar finns utmed sluttningarna medan flacka partier har glesare skog. Tallskogsenklaver finns vid Krutsjön och inom Styggrubbaområdet där det förekommer 500-åriga tallar. Stora delar av det här området saknar helt spår av avverkningar. Kännetecknande är också den stora andel högåldriga bestånd. 300-400-åriga av brand opåverkade granskogar har stor utbredning i den centrala delen av området.

Anmärkningar: Marsfjället är i sin helhet av riksintresse för friluftslivet, till stor del av riksintresse för rennäringen och till viss del riksintresse för kulturmiljövård. Marsfjällen är därtill av riksintresse som obrutet fjäll enligt 4 kap 5 § miljöbalken och till viss del riksintresse för rörligt friluftsliv och turism enligt 4 kap 2 § miljöbalken. Vojmån uppströms Vojmsjön med tillhörande käll- och biflöden är skyddade från vattenkraftutbyggnad enligt 4 kap 6 § miljöbalken. Våtmarkerna i området har klass 1 i våtmarksinventeringen.

Referenser:

- Andersson, L, 1983: Vegetationskarta över de Svenska fjällen. 14 Fatmomakke (23 E/23 F). Statens naturvårdsverk.
- Beckman, L, Edlund, B & Isaksson, K-E, 1976: Naturinventering av övre Vojmådalen. Länsstyrelsen i Västerbottens län, planeringsavdelningen, naturvårdsenheten, PM.
- Edlund, B, Backman, J & Isaksson, K-E, 1977: området öster om Marsfjället. En översiktlig naturinventering och områdesbeskrivning. Länsstyrelsen i Västerbottens län. Naturvårdsenheten, PM.
- Grundsten, C, 1986: Naturvård i fjällen. Naturvårdsverket informerar. Länsstyrelsen Västerbotten: Beslut om naturreservat och skötselplan för Marsfjället.
- Länsstyrelsen Västerbotten: Bevarandeplan för Marsfjället.
- Länsstyrelsen Västerbotten 2016: Fjällnära skogar med höga naturvärden i Västerbottens län.
- Länsstyrelsen i Västerbottens län 1993, Våtmarker i Västerbottens län, Umeå 1993.
- Löfgren, R, (red), 1984: Urskogar. Inventering av urskogsartade områden i Sverige. 5 Fjällregionen. SNV PM 1511.
- Naturvårdsverket 2004: Skyddsvärda statliga skogar och urskogsartade skogar. Rapport 5339.
- Rudberg och Sundborg, 1975: Vattendragen i Norra Norrland. Geovetenskapliga naturvärden. UNGI, Uppsala.
- Rune, O, 1963: Kultsjön och Vilhelminafjällen I Curry-Lindahl, K (red). Natur i Lappland, Uppsala.
- SOU 1976:28 Vattenkraft och miljö 3.

Soyee, D, 1975: Geomorfologiska kartbladet 23 E Sipmeke och 23 F Fatmomakke. Beskrivning och naturvärdesbedömning, SNV PM 539.
Naturvårdsverket, 1994: Myrskydsplan för Sverige. Solna 1994.